

Pavojingi svetimšaliai moliuskai jau šliaužioja Lietuvoje

Nevietinės rūšys vis labiau įsitvirtina už natūralaus paplitimo ribų. Dažniausiai svetimžemiai organizmai atkeliauja kaip žemės ūkio ir sodininkystės produktai. Lietuvoje toks procesas vyksta nuo XVII a. antros pusės – atvežtiniais augalais įvairindavo rūmų ir dvarų sodybų parkus. Tokiu keliu po Lietuvą išplito visiems gerai pažįstami augalai – alyvos, kaštonai, tuopos. Šiandien kultūrinių ir dekoratyvinių augalų introdukcija sparčiai auga dėl prekybos, transporto ir turizmo. Dauguma svetimžemių organizmų yra sąlyginai nekenksmingi, tik dalis jų gali daryti neigiamą poveikį aplinkai. Tačiau kai nevietinių rūšių paplitimas tampa neproporcingai didelis, jos ima įtakoti vietos biologinę įvairovę, kenkti ekonomikai ir visuomenės sveikatai. Kartu su naujomis augalų rūšimis atkeliauja svetimžemiai gyvūnai: įvairūs parazitai, vabzdžiai ir moliuskai. Jie plinta ne tik sausumos keliais, svetimžemius organizmus lengvai perneša tekantys vandenys. Latvijos ir Lietuvos pasienio regione sąlygos invaziniams augalams ir gyvūnams plisti padidėja dėl Lielupės ir Dauguvos upių baseinų, į kuriuos įsilieja ir gamtiniai vandenys iš Lietuvos. Įvertinę situaciją, Lietuvos ir Latvijos šalių mokslininkai susitelkė bendroms veikloms, kad galėtų vieningai pasipriešinti biologinėms invazijoms ir siekti tvaraus gamtos išteklių valdymo. Tyrėjų nuomone – kovos priemonės su nevietinių organizmų invazija gali būti neveiksmingos, jei kaimyninės šalys nebendradarbiaus tarpusavyje. Tik žinant kaimyninėje šalyje invazinių organizmų rūšinę sudėtį, jų pasiskirstymą teritorijoje, bus daug lengviau ir pigiau užkirsti kelią svetimžemiams organizmams natūralizuotis mūsų miškuose ir laukuose. Daugpilio Universiteto, Biologijos sistematikos instituto moliuskų ekspertė dr. Digna Pilate atkreipė Lietuvos atstovų dėmesį į tris svetimžemių moliuskų rūšis, kurių populiacijos Latvijoje ėmė kelti itin didelę grėsmę vietos ekosistemoms. Dignos Pilates nuomone, šios rūšys į šalį galėjo atkeliauti su atvežtinių augalų substratu, kuriame buvo kenkėjų: suaugėlių, jų lėliukių, kiaušinėlių, lervų ir pan. Tai sodų ir daržų augalus naikinančios bekrūklės sraigės – iberinis smalzys (*Arion lusitanicus*), didysis šliužas (*Krynockillus melanocephalus*) ir juodagalvis šliužas (*Limax maximus*). Tyrėjos D. Pilates teigimu, prieš keletą metų šios moliuskų rūšys buvo aptinkamos tik keliose vietose, o šiandien jų randama visoje Latvijoje. Ypač didelį pavojų kelia vietinių ir invazinių šliužų hibridizacija. Susikryžminę moliuskai lengviau išgyvena šaltas žiemas ir geriau prisitaiko prie vietos sąlygų.

Latvijoje, Daugpilio universiteto duomenimis, iberiniai smalžiai pirmą kartą aptikti 2008 - aisiais metais Jelgavoje ir Pastendėje. Moliuskai minta įvairiais augalais, negyvois jų dalimis. Iberiniai smalžiai labai kenkia beveik visų rūšių daržovėms. Vidurio Europoje šie šliužai yra vieni iš pavojingiausių žemės ūkio kultūrų kenkėjų. Buvo atvejų, kai iberinių smalžių gausa privertė ūkininkus palikti savo žemes. Moliusko ilgis yra nuo 7 iki 14 centimetrų. Jie paprastai yra pilkšvai žalios spalvos, bet pasitaiko rudų, oranžinių ar visiškai pilkų individų.

Juodagalviai šliužai savaime paplitę Kaukaze, Krymo pusiasalyje, Turkijoje. Latvijoje ši rūšis pirmą kartą keliose vietose aptikta dvidešimtojo amžiaus pabaigoje. Išsitiesęs šliužas yra nuo trijų su puse iki penkių centimetrų ilgio. Juodagalviai šliužai paprastai yra pilkšvai balti, pilki arba pilkai mėlyni. Mantijs ir nugara tamsesni už kitas kūno dalis. Gyvena kolonijomis. Viena kvadratiname metre buvo rasta net 100 vienetų šios rūšies moliuskų. Juodagalviai šliužai yra pavojingi žemės ūkio kenkėjai, galintys sunaikinti iki pusės daržovių derliaus.

Didžiojo šliužo gimtoji tėvynė Pietų Afrika, Australija, Japonija. Latvijoje pirmą kartą rastas prieš 10 metus. Kaip ir kiti moliuskai, būna aktyvus tamsiu paros metu. Gyvena parkuose, soduose, sąvartynuose, šiltnamiuose, rūsiuose su vaisiais ir daržovėmis, buitinių atliekų konteineriuose. Minta visomis augalo sudėtinėmis dalimis: lapais, vaisiais, gumbais, šaknimis. Išsiskiria iš kitų šliužų agresyvumu – kanibalas. Išsitiesusio šliužo ilgis 10-20 cm. Paprastai būna pilkai rudos iki pilkos spalvos, su tamsesnėmis išilginėmis juostomis arba smulkiomis juodomis dėmėmis. Dėl didelės kūno masės laikomas labai pavojingu žemės ūkio kenkėju.

Šių moliuskų populiacijos jau aptinkamos ir Lietuvoje. Plačiau išplitęs iberinis smalžys, kuris dažnas Kauno, Vilniaus, Raseinių apylinkėse. Efektyviausias šliužų mažinimo būdas yra rinkimas ir naikinimas. Mokslininkai pastebi, kad šie gyvūnai dažnai išplinta iš privačių valdų, todėl kviečiame visuomenę elgtis atsakingai ir saugoti savo aplinką.

Šiaulių universitetas

Informacinių technologijų ir audiovizualizacijos specialistas Audrius Šaulys